

SÜRELİ YAYIN YAZARI VE OKURU NE İSTER?

Yeşim GÖKÇE KUTSAL, Dilek ASLAN, Sercan ÖZYURT, Orhan YILMAZ

Giriş

Uygarlığın ve çağdaşlığın gereği; bilimsel düşünceyi ve bunun değerini anlamaya çalışmaktır. İnsanlığın ortak hazinesi sayılan bilim herkese açıktır ve her yeni buluş ve her bilimsel kurum da geliştirilmeye açık olmalıdır. İyi bir bilimsel deneyim; sorunun tanımlanması, bir hipotezin geliştirilmesi, deneyin gerçekleştirilmesi, verilerin elde edilmesi, sonuçlar ve bunların onaylanması sürecinden oluşan ardışık ve aslında basit kurgusu olan bir metodolojiyi izler. Bu süreç, özellikle de doğruluğun kontrol edilmesi aşaması, sonucun güvenilir olmasını sağlar. Böylesi çabalarla gerçekleştirilen araştırmaların sonuçlarının ve bilimsel birikimlerin de hekimlerce paylaşılmasının akademik ve mesleki gelişime, hastalara verilen hizmete ve toplum sağlığına katkısı yadsınamaz (1).

Bilimsel iletişimin temel taşları olan bilimsel dergiler bilim insanları ve kimi zaman da toplumsal düzeyde iletişim kurmada ve bilimin tarihçesine katkı anlamında arşivlenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bilimsel dergilerde yazılmış olan yazıların da özünde zaten etik kurallar çerçevesinde soru sorma, düşünme, analiz yapma gibi ayrıntılar yer almaktadır. Böyle bir kurgu içerisinde de evrensel bilimin paylaşılmasını sağlayan bilimsel dergilerin temel işlevinin **"bilimsel makale yazarının kendisini en etkin bir biçimde ifade etmesine yardımcı olmak ve bilimi anlaşılabilir bir şekilde yayınlamak"** olduğu düşünülebilir.

Bilimsel dergilerde yayınlanan yazıların birden fazla bileşen tarafından **"kabul"** görmesi yapılan çalışmaların birey, hasta ve daha geniş bir bakış açısıyla toplum için anlamını ve değerini artırır. Bu noktada en önemli iki bileşen ise; **bilimsel yazıları üreten yazarlar** ve bu **yazıları okuyan okuyucular**dır. Bu yazı kapsamında kimi zaman birbirlerinin yerine de geçen bu iki gruba ilişkin başlıca ayrıntılar tanımlanmaya çalışılmıştır.

Yazarlar Açısından Dergiler ve Bilimsel Makaleler

Bilimsel yazı yazmak pek çok yazar tarafından bir **"zanaat"** olarak nitelendirilebilir, çünkü bilimsel yazı yazma süreci çalışarak, pratik yaparak yani emek vererek geliştirilen yetenek ve bileşenlerden oluşmaktadır. Bilimsel bir yazı yazmak için yeterince enerjiye ve hayal gücüne sahip olmak kimi bireyler tarafından bir şans olarak nitelendirildiği gibi bazıları da bu sürecin öğrenilen bir süreç olduğunu ifade etmektedir.

Yazarlar açısından bilimsel makalelerin değerlendirilmesi için bazı temel soruların sorulması gerekmektedir:

- ✓ **Bilimsel yazılar hazırlayan yazarlar hangi motivasyonlar ile harekete geçerler?**
- ✓ **Neden çalışma yaparlar?**
- ✓ **Neden bu çalışmalarını yazıya dönüştürerek yayınlamak isterler?**
- ✓ **Yazıların gönderileceği dergiyi hangi kriterleri dikkate alarak seçerler?**

Prof. Dr. Yeşim GÖKÇE KUTSAL, Prof. Dr. Dilek ASLAN, Uzm. Dr.Sercan ÖZYURT, Doç. Dr. Orhan YILMAZ
Türk Geriatri Dergisi - www.turkgeriatri.org

Bu soruların cevabını arayan araştırmalar incelendiğinde ülkemiz yazarlarının motivasyonları farklılıklar göstermektedir.

Akademik çalışmalar ve rutin hekimlik uygulamaları yanında hekimlerin bilimsel dergilerin yayınlanması gibi bir çalışmayı da üstlenmesinin altında farklı nedenler olabilir. Örneğin, **bilime olan saygı, derginin bilim alanında niteliği/saygınlığı yüksek olması, güncel bilgilerin diğer bilim insanlarına aktarma arzusu, çalışılan bilim alanında tanınırlığın artması** gibi nedenler bu sürecin kimi bileşenleridir. Bütün bu ya da benzeri nedenler bir biçimde bilim insanlarının makale yazmalarını sağlayan önemli motivasyon kaynaklarıdır. Bu noktada kişilerin bilim alanında üretkenliklerini etkileyen bazı durum ve koşulları ortaya koymakta yarar bulunmaktadır.

Son yıllarda ülkemizde giderek önem kazanmaya başlamış olan bu kavramı değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmalarda sıklıkla yayın ve atıf sayısı göz önüne alınmaktadır. Türkiye’de yayın üretkenliği zaman içerisinde hızla artış göstermiş olmakla birlikte halen gelişmiş ülkelere göre düzeyinin oldukça gerisinde kalmaktadır (2).

Bu motivasyon kaynağının altında yatan en önemli nedenlerden birisi ise ülkemizde akademik yükseltmelerde temel gerekliliğin yayın sayısı ile paralellik göstermesidir. Henüz uzmanlık eğitiminin başında olan genç hekimler için bile, bilimsel bir araştırmada yer almak için öncelikli sebebin **‘akademik yükselme’** olduğu saptanmıştır. Oldukça yakın oranlarda olmak üzere, ikinci sırada **‘eğitim almak’** bulunmakta olup, akademik ortamda ün sahibi olmak ya da ödül almak ise öncelikli sebepler arasında yer almamaktadır (3).

Konuyla ilgili yapılmış araştırmalardan Swan’ın 1999 yılında yayınladığı çalışması yol gösterici olabilir. Çalışmada 2500 kişiye “neden yayın yapıyorsunuz? (motivasyonunuz nedir)”, ve “yazınızı gönderirken dikkat ettiğiniz dergi seçim kriterleriniz nedir?” gibi sorular sorulmuş. Araştırma sonuçlarına göre, bir yazarın yazı yazarak bunu bir dergiye göndermedeki en önemli motivasyonu **“kendi meslek grubunu oluşturan kişiler ile iletişim kurma”** gereksinimidir. Daha sonra **yazarların kariyer elde etme isteği** gelmektedir. **Prestij sağlama** ise yazarların üçüncü motivasyon faktörü olarak raporlanmıştır. Bunlardan daha az olmakla beraber; **finansman** ve **maddi ödüller elde etmek** de yazarların yazı yazması için geçerli faktörler olarak işaretlenmişlerdir. Yazıları gönderilme aşamasındaki dergi seçiminde ise, göz önüne alınan ilk faktör **“derginin ünü (şöhreti)”** olarak bulunmuştur. Daha sonra sırasıyla; çok okunan, çok atıf alan, indekslenen, hakemli dergi olması, hızlı basım, online erişim olanağı, derginin ücretsiz olması gibi faktörler izlemiştir (4).

Yukarıdaki bilgilere ek olarak bilimsel üretkenliğin çok sayıda kişisel ve çevresel faktörlerden etkilendiği; bireyin üretkenlik potansiyelinin, kendi kişisel özelliklerinin yanı sıra çalıştığı ortamın özellikleri ve koşulları ile de yakından ilişkili olduğu da kimi yazarlar tarafından vurgulanmaktadır (5).

Yaratıcı bilimsel araştırmalar için uygun ortamların karakteristik özellikleri; kurumda araştırma kültürünün yerleşmiş olması, araştırmanın öncelikli olarak odaklanılan bir konu olması, pozitif bir grup ve organizasyon ortamının varlığı, grup üyelerinin süreçlere aktif olarak katılımlarının olması, yatay ve merkezi olmayan bir organizasyon yapısının varlığı, iç ve dış iletişimin etkin ve destekleyici bir şekilde kullanılıyor olması, gerekli/yeterli zamanın, ekipmanın,

mali desteğin, kaynak ulaşımının sağlanması, grup üyelerinin yaş/kıdem farklılıklarının etkin ve olumlu bir şekilde değerlendirilmesi, motivasyon ve mesleki tatminin sağlanması için kariyer, maaş, ödül vb konularda olumlu çabalar harcanması, iyi yönetilebilen ve yönlendirilebilen çalışanların seçilmiş olması, vizyon sahibi lider ve yöneticilerin varlığı, kalite kontrolünün ve kalite güvencesinin öncelenmesi ve çalışılan kurumun itibarlı olması gibi sıralanmaktadır (6). Sağlık sorunlarının çözümüne yönelik klinik araştırmaları "iyi, güvenilir ve nitelikli" kılan başlıca özellikler; **doğru ve bilimsel ilkeler doğrultusunda hareket etmek, yeterli eğitim, bilgi ve beceri ile donanmış olmak, organizasyona önem vermek ve iletişimi sağlamaktır.**

Akademik ve mesleki yaşamda iletişimin temel taşlarını oluşturan süreli bilimsel yayınlar, araştırmaların sonuçlarının, birikimlerin ve denetimlerin paylaşılmasında en önemli rolü üstlenmekte ve adeta bir forum ortamı yaratmaktadır.

Bilimsel süreçlerin işlemesi açısından bilim adamlarının yayın yapması ve diğerlerinin bu bilgilere erişebilmesi gereklidir. Bu bilgilerin ve kanıtların günlük uygulamalara yansması toplumsal düzeyde son derece önemlidir. Ancak bu şekilde kanıta dayalı tıp uygulamalarının yerleşmesi mümkündür.

Bilimsel dergiler bu temel amaca hizmet etmekte; hem aynı dalda çalışan hem de farklı dallarda hizmet veren bireyler arasında iletişimi sağlamaktadır. Günümüzde internet ağının gelişmesi sonucu çok yakın bir gelecekte dergilerin online olarak yayınlaması gündeme gelebilir. Bu şekilde çeşitli görsel, işitsel, interaktif öğrenme gereçleri gibi farklı araçların da etkin olarak paylaşılabilir hale gelmesi söz konusudur. Bu gelişmelere paralel olarak günümüzde pek çok dergi başvuruları elektronik ortamda kabul etmektedir.

Teknolojinin gelişmesi ile beraber yazarların okuduğu dergiden beklentileri de değişiklikler göstermektedir. Son 15 yıl içinde internetin günlük yaşamın rutin bir parçası haline gelmesi ile online erişim, ücretsiz erişim, yazı gönderme ve değerlendirme süreçlerinin derginin web sayfaları üzerinden online yapılabilmesi, gibi ihtiyaçlar artık yazarların dergi seçim kriterlerine girmiştir.

Yazarların ihtiyaçlarının zaman ve teknoloji ile ne kadar hızlı değiştiğini anlamak için 2003 yılında yapılan başka bir çalışmada ise elektronik yayıncılık ile ilgili görüşler araştırılmış. Bu çalışmada yazarların online yayıncılığa bakışı sorulmuş ve aslında yazarlar için halen basılı derginin daha önemli olduğu fark edilmiş. Online yayınlanmanın sürati yazarları o kadar da etkilemiş görünmektedir. Asıl önemli olan hakemli dergi olmaktır. Online derginin en cazip tarafı ise kaynaklar bölümünde yer alan atıfların yayınlandığı dergilere linkler verilmesi olarak raporlanmıştır (7).

Benzer sonuçlar bu çalışmadan üç yıl sonra 2006 da yapılan araştırmada da değişmemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde özetle yazarların davranışlarının oldukça konservatif olduğu vurgulanmakta, açık online erişimin yazar gereksinim ve beklentilerini kısa ve orta vadede değiştirmesini beklenmemesini vurgulanmaktadır (8).

Deneyimli 5500 araştırmacı yazara 2006 yılında "**yazınızı hangi dergiye gönderiyorsunuz, dergiden ne bekliyorsunuz?**" soruları tekrar sorulduğunda yanıtlar bir önceki araştırma ile paralellik göstermiştir. Dergi seçiminde ilk kriter yine "**derginin şöhreti**" olmuştur. Daha sonra sırasıyla; okuyucu kitlesi, etki değeri (impact factor), basım hızı, editörler kurulunun saygınlığı, "online" yazı değerlendirme sisteminin varlığı da bu bağlamda listede yer almıştır (9).

Bu konuda Türkiye’de 2008 yılında araştırmacı hekimlere yönelik olarak yapılmış bir başka çalışmaya göre de; ülkemizde yazarların yazı hazırlamadaki en büyük motivasyonlarının “**yazı yazmayı öğrenmek**” olduğu belirtilmiştir. Derginin İngilizce kadar ana dilde de yayınlanmasının bir gereksinim olduğu saptanmış ve ilginç olarak yazısı red edilen yazarların üçte birinin yazıyı değiştirmeden, kalan kısmının ise yazıyı değiştirerek başka bir dergiye gönderdiği bildirilmiştir (10).

Bilimsel dergilerin yazarlar açısından belirtilmesi gereken bir başka konu da yazarların yazdıkları yazılar kapsamında aslında kendilerini de ifade edebildiklerine dair bilgilerdir (11).

Okurlar Açısından Dergiler ve Bilimsel Makaleler

Bilimsel makale yazarlarına önerilerde süreli yayın okuru açısından önemli olan noktaların göz önüne alınması önemlidir: öncelikle okuyucunun dikkatini çekmek için sorunun temel nedeni vurgulanmalı, okuyucuya rehber olması açısından konuya ilişkin uygun bibliyografi incelenmeli, yine okuyucu açısından problemin ne olduğunun ve nasıl çözümlendiğinin anlaşılması için uygun metodoloji seçilmeli, araştırmanın temel sonuçları vurgulanmalı, sonuçlar doğrultusunda çıkarımlar tanımlanmalıdır. Okuyucunun araştırmadan elde edilen sonuçlar ile ilgili beklenti düzeyi yüksek tutulmalıdır (12).

Ulusal süreli yayınların okur görüşlerinin irdelendiği bir çalışmada; dikkat çeken noktaların başında; katılımcıların %94.3’ünün **akademik yükseltme ve atamalarda ulusal süreli yayınların göz önüne alınmasını** istemesi gelmektedir. Bu durum; ulusal süreli yayınlarımıza daha fazla özen göstermenin geçerli bir gerekçesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal dergilerin yayın sürecinde aksaklıklar oluşmaktadır ve bunların en önemlisi **danışmanlık sisteminin yavaş ilerlemesidir**. Bilimsel literatürün danışmanlar olmadan daha iyi işlediğini ifade eden otörler de mevcuttur ve bu yol ile bilgilerin ve düşüncelerin gecikme olmadan ilerleyeceğini ve paylaşılacağını savunmaktadırlar, fakat bu çalışmadan çıkan sonuçlar da, günümüzde hemen tüm dergilerde uygulanmakta ve geçerliliği artık tartışılmamakta olan; danışmanlık sisteminin süreli yayınlar için vazgeçilmez olduğu düşüncesini desteklemektedir. Geçerliliği kabul edilmekle birlikte; danışmanlık sistemine yönelik eleştiriler bulunmaktadır. Danışman seçiminde unvan ve editöre/yayın kuruluna yakınlıktan daha farklı kriterlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği görüşü hakimdir. Danışmanlar, konunun uzmanı olan, halen aktif olarak araştırmalar yapan ve araştırmacıların sorunlarına hakim, zamanlamaya dikkat ve özen gösteren deneyimli kişiler arasından seçilmelidir. Danışmanlara standart bir değerlendirme formu gönderilmesi de hemen herkesin hemfikir olduğu bir konudur.

Ulusal süreli yayınlardaki yetersizlikler/eksiklikler incelendiğinde en büyük eksikliğin yayının orjinalliği olduğu görülmektedir. Daha sonraki sırada bilimsel içerik ve metodoloji yetersizliği konuları gelmektedir. Bu eksiklerimizin farkında olmak ve bunlar için çaba göstermek ulusal dergilerimizin kalitesinin yükseltilmesine ve ulusal dergilerimize ilginin artmasına neden olacaktır. **Biyoistatistik, etik ve dil danışmanlarının** da süreli bir bilimsel yayının kalitesini artırmada önemli faktörler olduğu göz önüne alınmalıdır. Dergilerin bilimsel içeriği yanında fiziksel özelliklerine gösterilen özen de önemli bir kriter olarak vurgulanmaktadır. Bu süreçte yayıncının yanında editörler kurulu üyeleri de birer araştırmacı ve okuyucu olarak katkılarını esirgememelidirler. Göz önüne alınması gereken bir başka konu da **okuyuculardan ve genç meslektaşlardan gelen değerli eleştiri ve önerilerdir** (13).

Uluslararası alanda yapılan kimi çalışmalar aslında **okurların bilimsel dergilerden ve içeriğinde yer alan yazılardan neler beklediklerine** dair çok geniş bir çerçeve çizmektedir.

Derginin iş bulma, araştırma raporlarına ulaşılması ve çalışan bulma açısından yararlı olduğu ifade edilerek; en yararlı dergi haber bölümlerinin politika ve iş bulmaya yoğunlaşan alanlar olduğu dikkati çekmiştir. En fazla okunan bölümlerin; haberler ve araştırma özetleri olduğu vurgulanmıştır. Genel olarak okuyucular pratik klinik tekniklerin yer aldığı; **“nasıl yapılmalı?”** bölümlerine ilgi duyduklarını bildirmişlerdir. Dergide **toplantı ve etkinlik duyurularının** yanı sıra diğer bilimsel dergilerden özetlerin de yer almasının uygun olduğu ifade edilmiş, ayrıca dergi web sitesinin giderek daha popüler bir özellik kazandığı da vurgulanarak; 1999 yılında %35 olan site ziyaretlerinin 2002 de %57 ye vardığı da ilave edilmiştir (14).

Her ne kadar elektronik dergicilik gün geçtikçe yaygınlaşsa da Pederson ve Stockdale tarafından yapılan bir çalışmada bilimsel dergi okurlarının üçte birinden fazlası elektronik dergileri okumadıklarını belirtmişlerdir. Derginin okunmasındaki en önde gelen nedenler arasında **dergiye ve içeriğinde yer alan doğru bilgiye hızlı ve kolay ulaşım** olmuştur (15).

Okurlar tarafından **ideal bilimsel derginin** tanımlanması amacı ile yapılan bir başka çalışmada katılımcılara kendi bakış açılarından ideal bir derginin yayın sıklığı, yer almasını istedikleri yazı çeşitleri, her bir yazının değerlendirilmesi için kaç danışmanın görev alması gerektiği, danışmanlara ödenecek ücretin kaliteyi etkileyip etkilemeyeceği, toplam değerlendirme süresi, danışmanlara değerlendirme için tanınması gereken süre, ideal bir derginin yazı dili, yer alması gereken indeksler, yazı gönderme şekli, yazarlardan ücret edilip edilmemesi ve renkli resim basımı için ek ücret talebine yönelik sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların önemli bir grubu (%60) ideal bir derginin yayın sıklığını ayda bir olarak belirtmiştir. İdeal dergide yer alması istenen yazı çeşitleri olarak; araştırma makalesi, olgu sunumu ve derleme ön planda görülmektedir. İdeal bir dergide gönderilen bilimsel yazıların ortalama 2.6 ± 0.7 danışman tarafından değerlendirilmesi tercih edilmiştir. Değerlendirme süresi olarak toplam süre sekiz hafta ve danışmanlara tanınması gereken süre olarak da bir ay en fazla oranda seçilmiştir (16).

Bir Dergiden Beklentiler

Şekil açısından beklentiler

1-Dergi (özellikle on line olarak) kolay ulaşılabilir olmalıdır, 2-Başvuru, editorial işlemler, danışman değerlendirme ve yazara geri dönüş süreci hızlı olmalıdır, 3-Formatı özenle hazırlanmalı, kolay okunabilir olmalıdır, 4-Önemli uluslararası ve ulusal dizinlerde yer almış olmalıdır, 5-Künyesinde bildirilen tarihlerde ve düzenli olarak yayınlanmalıdır, 6-Yayın dili İngilizce olan ulusal dergilerde Türkçe özet de bulunmalıdır, 7-Ücretsiz olmalıdır, 8-Geniş bir okuyucu kitlesi olmalıdır, 9-Atıfların yayınlandığı dergilere link verilmelidir.

İçerik açısından beklentiler

1-Editör, yayın kurulu ve bilimsel danışmanlar dergide yayınlanan makalelerin doğru ve güvenilir olduğundan emin olunması için dikkatle ve özenle çalışmalıdırlar, 2-Kanıt değeri yüksek olan ve güncel konuları dikkati çekecek şekilde ele alan makalelere yer verilmelidir, 3-Konunun uzmanları tarafından hazırlanan “davetli derlemeler” ile güncel, detaylı ve güvenilir bilgiye ulaşılması sağlanmalıdır, 4-Akıcı, kolay okunabilen ve bilimsel yazın diline uygun makalelere yer

verilmelidir, 5-Uluslar arası alanda olduğu kadar, ulusal alanda önemi olan özgün konulara da ağırlık verilmelidir, 6-Derginin ilgi alanına giren konulardaki eğitim etkinliklerine, konunun uzmanlarınca hazırlanmış yeni referans kitapların tanıtımlarına ve incelemelerine yer vermelidir, 7-Bilimsel kurumların veya derneklerin hazırladıkları tanı ve tedavi kılavuzlarına, kongrelerin, sempozyumların konsensus raporlarına yer verilmelidir, 8-Tanı ve tedavi uygulamalarının etik ve hukuki boyutunu ele alan makalelere yer verilmelidir, 9-Uzmanlık alanlarına yönelik özgün bölümlere ayrılabilir, 10-Kaynaklar yeterli, uygun, eksiksiz, güncel ve ulaşılabilir olmalıdır.

Son Söz

Ciddi ve güvenilir nitelikteki süreli yayınların bilimsel arenada var olabilmeleri için gerekli ön koşullar; okunuluyor olmaları, yazar haklarına ve gizliliğe özen göstermeleri, içerdikleri bilgilerin kullanılıyor ve makalelerine de atıfta bulunuluyor olmasıdır. Okunulurluğunu artırmanın temel koşulu; editörün, yayın kurulu üyelerinin ve yayınevi sorumlularının **istekli, hevesli, bilimsel meraklı olan, iyimser, gelişmeye ve ilerlemeye açık kişilik özelliklerine sahip olmalarıdır** (13). Eğer dergiyi yayınlamayı üstlenen editör ve yardımcıları yaptıkları işten zevk almıyor ve her yeni sayıyı bir öncekinden daha iyi bir düzeye çıkarmayı hedeflemiyorlar ise, yayınevi yetkilileri nitelikli bilimsel süreli yayınların tıp ortamına olası katkılarının bilincinde değil ise; okuyucu kitlesinin ilgisinin de gün geçtikçe azalması ve gerilemesi olasılığı her zaman olacaktır.

Kaynaklar:

1. Gökçe Kutsal Y: Evrensel bilimin paylaşımı. içinde: Yılmaz O (Ed):Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005, Baskı matbaası.Ankara, 2005, s:3-5.
2. Ak MZ, Gülmez A. Türkiye'nin uluslararası yayın performansının analizi. Akademik İncelemeler 2006;1: 25-43.
3. Özdemir O, Gökçe Kutsal Y.Bilimsel Üretkenliği etkileyen çevresel faktörler. içinde: Yılmaz O (Ed):Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2010, Openajans Ankara, 2010,s: 74-9.
4. Swan A. What Authors Want: the ALPSP research study on the motivations and concerns of contributors to learned journals. Learned Publishing 1999;12(3):170-2.
5. Hemlin S, Allwood CM, Martin BR. Creative Knowledge Environments. Creativ Res J 2008;20: 196-210.
6. Bland C, Ruffin MT.Characteristics of a productive research environment: Literature review.Academic Medicine 1992;67(6): 385-97.
7. Swan A, Brown S. Authors and electronic publishing: what authors want from the new technology. Learned Publishing 2003; 16: 28-33.
8. Ian Rowlands, Dave Nicholas and Paul Huntington. Scholarly communication in the digital environment: what do authors want? Learned Publishing 2004;17: 261-73.
9. Ian Rowlands and Dave Nicholas. The changing scholarly communication landscape: an international survey of senior researchers Learned Publishing 2006; 19: 31-55.
10. Gökçe Kutsal Y, Karahan S. Bilimsel Dergilere ve Makalelere Genç Bakış "Araştırma Görevlisi ve Uzman Hekim Perspektifi". içinde: Yılmaz O (Ed):Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2008, Openajans Ankara, 2008, s:166-74.
11. Bernhardt SA. The Writer, the Reader, and the Scientific Text Journal of Technical Writing and Communication 1985; 15(2): 163-74.
12. Day RA. How to Write and Publish Scientific Papers http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0074-02761998000300029&script=sci_arttext&tlng=en%C3%83%C2%AF%C3%82%C2%BF%C3%82%C2%BD%C3%83%C6%92%C3%85%E2%80%9C (Erişim tarihi: 1.12.2011).
13. Gökçe Kutsal Y, Korkmaz N. Ulusal süreli yayınlarımıza eleştirel bakış. içinde: Yılmaz O (Ed):Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2005. Baskı matbaası, Ankara, 2005,s:339-45.
14. Stott JC. What do readers want from their journal? Br Dent J 2003; 194; 311-3.
15. Pederson S, Stockdale R. What Do the Readers Think? A Look at How Scientific Journal Users See the Electronic Environment. Journal of Scholarly Publishing 1999;31 (1): 42-52.
16. Gökçe Kutsal Y, Atalay A, Özçakar L. İdeal bilimsel dergi. içinde: Yılmaz O (Ed):Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2004, TÜBİTAK matbaası, 2004,s:245-9.